

บทความวิจัย (ภาษาไทย)/ Research Article (Thai)

การพัฒนาารูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วม

ฟาร์มควายนมบ้านกุดรัง ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก

Development of a Creative Tourism Learning Resources Management Model by Community Participation: Ban Kut Rang Dairy Buffalo Farm, Sarika Subdistrict, Mueang Nakhon Nayok District, Nakhon Nayok Provinceอภิศักดิ์ คู่กระสังข์¹, สุบัน บัวขาว^{2*}, กนกพิชญ์ วิชญวรนนท์³, สาวิตรี คุ่มทะยาย⁴Apisak Koograsan¹, Suban Buakhao², Kanokphit Vichayavoranan³, Savitri Kumthayai²^{1, 2, 3, 4}ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย^{1, 2, 3, 4}Assistant Professor Dr., Faculty of Management Science, Phranakon Rajabhat University, Bangkok, ThailandE-mail address (Corresponding author): ²b_suban@hotmail.co.th; (Authors): ¹apisak2012@gmail.com, ³Vkanokpit@gmail.com,⁴k_amaly@yahoo.com

รับบทความ: 13 พฤศจิกายน 2566/ ปรับแก้ไข: 20 มิถุนายน 2567/ ตอรับบทความ: 28 มิถุนายน 2567

Received: 13 November 2023/ Revised: 20 June 2024/ Accepted: 28 June 2024

Abstract**Background and Objective:** Buffalo dairy farm tourism presents one of a promising opportunity for unique and educational tourism experiences, distinct from conventional forms of tourism. This study focuses on the Buffalo Dairy Farm in Ban Kut Rang, Sarika subdistrict, Mueang district, Nakhon Nayok Province, aiming: 1) to explore its potential, 2) to develop a model, and 3) to evaluate community-participatory creative tourism management.**Methodology:** Employing a participatory action research approach, the study engaged 79 tourists and 12 key informants. Data collection included potential assessment surveys and satisfaction questionnaires, achieving research objective alignment indices of 0.89 and 0.82 respectively. Data were analyzed using descriptive methods, forming component tables and generating insights.**Results:** The findings indicate a positive reception of “the Community-Participatory Creative Tourism Learning Resource Management” model at Buffalo Dairy Farm in Ban Kut Rang. Tourists expressed high satisfaction, emphasizing eight key components (NOMKHWAI): networks, operation, management resources, learning base management, tourism resources, lifestyles, tourism potential, and innovations.**Discussion:** Under essential elements to achieve the key components contributing to community involvement in designing creative tourism learning activities enable tourists to engage in learning base activities leading to novel experiences. This is achieved through effective resource management and community-based tourism, enhancing valuable and sustainable tourism identities.**Suggestion:** The study highlights the role of community involvement in shaping creative tourism activities, enriching tourist experiences through effective resource management and community-driven tourism initiatives. Recommendations include promoting sustainable practices, cultural conservation, and innovative participatory activities to enhance tourism sustainability and minimize environmental impact.**Keywords:** Model development; Creative tourism; Community participation; Community learning resources**บทคัดย่อ****ที่มาและวัตถุประสงค์การวิจัย:** ฟาร์มควายนม เป็นหนึ่งในแหล่งเรียนรู้ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับประสบการณ์ที่มีคุณค่าและความแตกต่างจากรูปแบบการท่องเที่ยวทั่วไป ดังนั้น ในการวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพ 2) พัฒนารูปแบบ และ 3) ประเมินผลรูปแบบ สำหรับรูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วม ฟาร์มควายนมบ้านกุดรัง ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก**ระเบียบวิธีวิจัย (วิธีดำเนินการวิจัย):** ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กำหนดกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีเฉพาะเจาะจงเป็นนักท่องเที่ยว 79 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 12 คน โดยใช้แบบประเมินศักยภาพและแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

การวิจัย 0.89 และ 0.82 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และจัดการสนทนากลุ่ม นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับรูปแบบใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบจำแนกชนิดข้อมูล สร้างตารางองค์ประกอบ และสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัย: ภาพรวมของศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อยู่ในระดับดี โดยนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และรูปแบบที่พัฒนาขึ้นเรียกว่า “รูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ฟาร์มควายนมบ้านกุดรังโดยชุมชนมีส่วนร่วม “NOMKHWAII”” มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) เครือข่าย 2) สนุนทรัพยากร 3) ทรัพยากรบริหารจัดการ 4) การจัดการฐานเรียนรู้ 5) ทรัพยากรการท่องเที่ยว 6) วิถีชีวิต 7) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว และ 8) นวัตกรรม

อภิปรายผล: ภายใต้องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และนักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับกิจกรรมฐานเรียนรู้นำไปสู่ประสบการณ์ใหม่ ด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้สัมฤทธิ์ผลอย่างมีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการสร้างเอกลักษณ์และความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ: ควรส่งเสริมการใช้ทรัพยากร การอนุรักษ์วัฒนธรรม และวิถีชีวิตท้องถิ่น พัฒนากิจกรรมให้มีความหลากหลาย น่าสนใจ และเน้นการมีส่วนร่วม โดยใช้นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาทุนเสริม และหลีกเลี่ยงการใช้ทรัพยากรที่ทำลายสภาพแวดล้อม

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์; การมีส่วนร่วมของชุมชน; แหล่งเรียนรู้ชุมชน

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการเรียนรู้และสร้างสรรค์กิจกรรมร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ไม่เพียงสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าและน่าจดจำให้แก่นักท่องเที่ยว ยังเป็นช่องทางที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจและตลาดทางเลือกใหม่หรือแนวโน้มที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตและกำไรเกินขอบเขต ในทางปฏิบัติมีแนวทางการฟื้นฟูโดยมองกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นมากกว่าธุรกิจตามปกติ อาจมีการวิเคราะห์แนวทางเศรษฐกิจในการท่องเที่ยว เลือกใช้การพัฒนาแบบองค์รวมแทนการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต้องเผชิญกับอนาคตอย่างไม่แน่นอน ต้องพึ่งพาตลาดใดตลาดหนึ่งน้อยลง และเลือกใช้เกณฑ์เชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณด้วยการพัฒนาแทนที่จะเป็นการเติบโต (Cave & Dredge, 2021; Romagosa, 2020) ทำให้สมาคมธุรกิจขนาดเล็กและเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย โดยเน้นบทบาทในฐานะเครือข่ายหลักสำหรับความร่วมมือและการทำงานร่วมกัน นำเสนอกิจกรรมภายใต้ผลิตภัณฑ์ที่มีต่อพลวัตชุมชนโดยรวม เช่น เสริมสร้างองค์ประกอบที่โดดเด่นของอัตลักษณ์ท้องถิ่น กระตุ้นให้เกิดกระแสและความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นและภายนอก การทำหน้าที่เป็นสิ่งแวดล้อมความสะดวกแพร่หลายทางเทคโนโลยีในการทำงานร่วมกัน เป็นต้น (Duxbury et al., 2020; Henche, 2020) ซึ่งจากการวิเคราะห์กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการสร้างสถานที่ระดับประชากรและภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ยืนยันว่า กลยุทธ์การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์นั้นได้รับอิทธิพลมาจาก

บริบทเชิงพื้นที่ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่นในพื้นที่ชนบทและหมู่บ้าน เน้นทรัพยากรและเครือข่ายสร้างสรรค์ที่ฝังตัวอยู่ โดยเน้นทักษะสร้างสรรค์และรูปแบบความคิดสร้างสรรค์ ในท้องถิ่น ขณะที่ความคิดริเริ่มด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มักเน้นลักษณะเฉพาะ เอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรม และลักษณะเฉพาะของสถานที่ในท้องถิ่น (Bakas et al., 2020; Richards, 2020)

ดังนั้น การสร้างสถานที่ จึงเป็นการมองหากระบวนการภายในระดับรากหญ้าเพื่อกระตุ้นการพัฒนา ท้องถิ่นที่ยั่งยืนและสร้างสรรค์ไปสู่การผนวกรวมรูปแบบการพัฒนาท้องถิ่นและการเข้าถึงบริบทท้องถิ่นมากขึ้น รวมถึงแนวทางการสร้างประสบการณ์ร่วมกัน (Richards, 2020) ดังเช่นชุมชนบ้านกุดรัง ตำบลสาธิตา อำเภอมะนัง นครนายก จังหวัดนครนายก เป็นชุมชนที่มีการเลี้ยงกระบือมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ มีพัฒนาการ นับตั้งแต่แรกเริ่มโดยสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนครนายกได้สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มของเกษตรกร ดำเนินการตามโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ตั้งแต่ปี 2550 หลังจากนั้น จึงมีการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจอนุรักษ์ควายไทยสาธิตา (ปัจจุบันเป็นแปลงใหญ่กระบือ) ปี 2561 ชุมชน บ้านกุดรังเข้าร่วมโครงการท่องเที่ยวหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอท็อปนวัตกรรม) โดยใช้ชื่อการท่องเที่ยว ว่า “มาชิมนมควายที่กุดรัง” ซึ่งผลิตภัณฑ์จากนมกระบือ เช่น นมกระบือพาสเจอร์ไรซ์ โยเกิร์ตนมควาย เต้าฮวยนมควาย ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ได้แก่ โปรแกรมการท่องเที่ยวตามรอยนมควายปลายทาง คลองมะเดื่อ การตกแต่งสถานที่เพื่อบริการการท่องเที่ยว ตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ สินค้าของที่ระลึก จัดงาน มหกรรมจำหน่ายสินค้าชุมชน การรวมกลุ่มการท่องเที่ยวโดยฟาร์มควายนมบ้านกุดรัง เป็นต้น (KUDRUNG @nakornnayok, n.d.) นอกจากนี้ ฟาร์มควายนมบ้านกุดรัง เป็นหนึ่งในโครงการยกระดับการบริหารจัดการ ทรัพยากรชุมชนอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์พัฒนาชุมชนสู่กลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนสาธิตา ตำบลสาธิตา อำเภอมะนัง นครนายก จังหวัดนครนายก (Phranakhon Rajabhat University, 2024)

โครงการริเริ่มด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถทำหน้าที่เป็นจุดสำคัญสำหรับการแบ่งปัน ความรู้ แลกเปลี่ยน และเสวนาระหว่างวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมสร้างสรรค์กระตุ้นให้เกิดกระบวนการแบ่งปัน ที่สามารถเชื่อมโยงแง่มุมความผูกพันในสถานที่ กระตุ้นให้เกิดการแบ่งปันความทรงจำของผู้มาเยือน และคนท้องถิ่น (Castro et al., 2020) จำเป็นต้องปรับแนวทางใหม่เพื่อให้เกิดการรับรู้และส่งเสริมการเปลี่ยน จากยุคนักท่องเที่ยวมวลชน ไปสู่ยุคท้องถิ่นใหม่ต้องมาก่อน (Holowack, 2020) ซึ่งเป็นผลทำให้คณะวิจัย ได้มีความตระหนักถึงความสำคัญและสนใจที่จะศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วมฟาร์มควายนมบ้านกุดรัง ตำบลสาธิตา อำเภอมะนัง นครนายก จังหวัด นครนายก เพื่อเป็นการพัฒนา ต่อยอด ยุทธศาสตร์และเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยวสำหรับท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของฟาร์มควายนมบ้านกุดรัง ตำบลสาธิตา อำเภอมะนัง นครนายก จังหวัด นครนายก ในการเป็นแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วม
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วม ฟาร์มควายนมบ้านกุดรัง ตำบลสาธิตา อำเภอมะนัง นครนายก จังหวัดนครนายก

3. เพื่อประเมินผลรูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วม
ฟาร์มควายนมบ้านกุตรัง ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก

การทบทวนวรรณกรรม

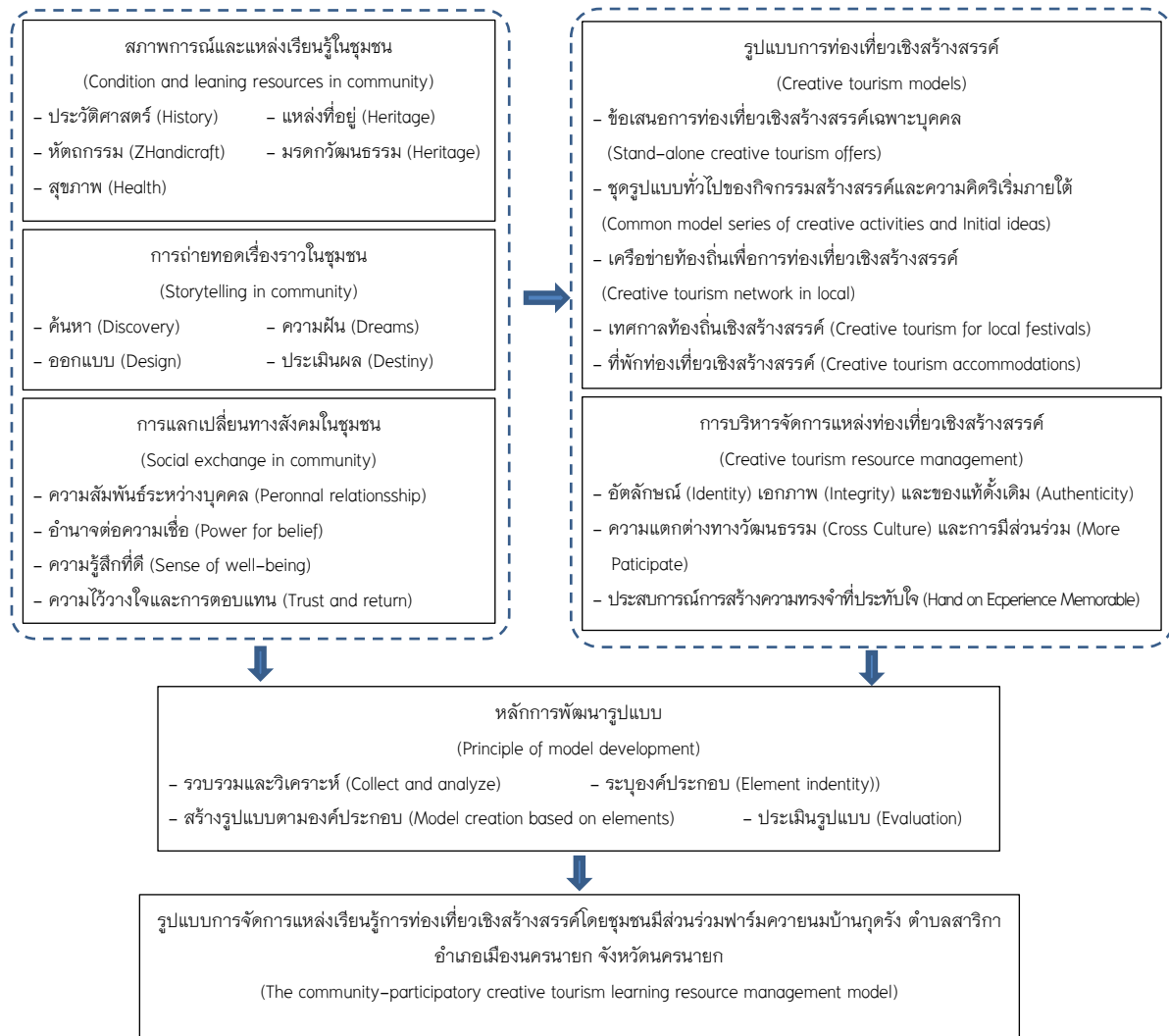
การศึกษาและสังเคราะห์การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประยุกต์ใช้สร้างกรอบแนวคิด
ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

แหล่งเรียนรู้ (Learning Resources) หมายถึง บุคคล สถานที่ ธรรมชาติและเทคโนโลยีที่ให้ความรู้
อำนวยความสะดวก ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ เช่น ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ชาวบ้าน ห้องสมุด
เครือข่ายคอมพิวเตอร์ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศาสนสถาน องค์การในชุมชน สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ เป็นต้น
(Royal Institute, 2013) และเครือข่ายการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต
เป็นการกระตุ้นความคิด ความใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และการถ่ายทอด กระจายความรู้ แลกเปลี่ยนกัน
(Teachers Council Secretariat, 2007) ดังนั้น แหล่งเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กัน
เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เป็นศูนย์รวมความรู้ จัดเก็บ เผยแพร่ สื่อสาร แลกเปลี่ยนองค์ความรู้โดยมีจุดประสงค์
เดียวกัน คือ เพื่อส่งต่อความรู้พัฒนาผู้เรียนรู้ หรืออีกนัยหนึ่ง คือ แหล่งเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ เป็นสถานที่
วิธีการ หรือกระบวนการในการศึกษา เรียนรู้ ตลอดชีวิตของบุคคล (Distaporn et al., 2020)

สุนทรียสาธก (Appreciative inquiry: AI) เป็นกระบวนการศึกษาค้นหาร่วมกันเพื่อค้นหาสิ่งที่ดีที่สุด
ในตัวคน องค์การหรือของโลกที่อยู่รอบตัวเรา 4 ประการ ประกอบด้วย 1) การค้นหา (Discovery) สิ่งที่ดีที่สุด
ที่ให้ชีวิตแก่ชุมชนนั้น เป็นกระบวนการค้นหาผ่านเครื่องมือ 5H's of Tourism คือ ประวัติศาสตร์ (History)
แหล่งที่อยู่ (Heritage) มีประโยชน์ต่อความเข้าใจและระบุคุณค่าที่เป็นตัวแทน (United Nations Educational,
Scientific and Cultural Organization, 1972) หัตถกรรม (ZHandicraft) แสดงออกถึงวัฒนธรรมหรือชุมชน
เฉพาะอย่างมีเอกลักษณ์ (Mohamed & bin Matar Al, 2024) มรดกวัฒนธรรม (Heritage) สร้างมูลค่าเพิ่ม
และการใช้ประโยชน์ด้านการผลิต สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ (European Union, 2020) และสุขภาพ
(Health) ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน รับผิดชอบ และเข้าถึงได้จะส่งผลให้ชุมชนดีขึ้นและมีสุขภาพดี
(Bhuiyan & Darda, 2021) 2) ความฝัน (Dreams) เป็นการจินตนาการถึงผลกระทบสิ่งนี้อาจเกิดขึ้นผ่านความฝัน
ของชุมชน โดยการกำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT) และศักยภาพทางการท่องเที่ยว (5A's of
Buharis) นำไปสู่ความฝันด้านการจัดการท่องเที่ยวที่แท้จริงของชุมชน 3) การออกแบบ (Design) เพื่อร่วม
สร้างอนาคตที่ต้องการอุดมคติ โดยใช้ 4 แนวคิดห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ เชิงเกษตร เชิงวัฒนธรรม
และเชิงสุขภาพ ผลลัพธ์ที่ได้ คือ โปรแกรมการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว การตกแต่งสถานที่
ที่พัก สินค้าของที่ระลึก นักเล่าเรื่องชุมชน เรื่องเล่าชุมชน การเดินทางภายในชุมชน กระบวนการออกแบบ
บริการ กิจกรรมการท่องเที่ยววัฒนธรรม การแต่งกาย อัตลักษณ์วิถี การประชาสัมพันธ์บนฐานอัตลักษณ์
4) ประเมินผล (Destiny) เป็นการดำเนินการวิถีชีวิตตามสภาพความเป็นจริง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
การปรับปรุงปรับตัวตลอดเวลา การใช้สามัญสำนึกตามสถานการณ์ การวางแผนปฏิบัติ การปฏิบัติทดลอง
ในทันที (Cooperrider & Whitney, 2005)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เป็นแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน ตอบสนองต่อสถานที่และการมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างสมดุลระหว่างความสนใจของคนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว เสนอกิจกรรมที่เหมาะสมกับชุมชนขนาดเล็กที่เกิดจากความรู้ ความคิดริเริ่ม แรงบันดาลใจ เครือข่ายท้องถิ่น และพลวัตเชิงวิวัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยได้รับการออกแบบ นำไปใช้ และจัดการในท้องถิ่น ส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบเสนอการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เฉพาะบุคคล (Stand-alone creative tourism offers) รูปแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ภายใต้ความคิดริเริ่มทั่วไป (Common model series of creative activities and Initial ideas) เครือข่ายท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism network in local) เทศกาลท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism for local festivals) ที่พักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism accommodations) เป็นไปตามบริบทสำคัญที่มีคุณค่าสูงได้ คือ การจัดการผลกระทบเชิงลบของการท่องเที่ยวแบบกลุ่ม และวิธีการท่องเที่ยวเพื่อฟื้นฟูภูมิทัศน์ ชุมชน และสถานที่ที่ถูกกลืนให้มิดีความภาพการท่องเที่ยวได้ (Bakas et al., 2020) สำหรับการบริหารจัดการ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวหรืออัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ที่มีความเป็นอัตลักษณ์ (Identity) ความเป็นองค์รวมและเอกภาพ (Integrity) และความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity) 2) ชุมชนกับการมีส่วนร่วมที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความแตกต่างทางวัฒนธรรม (Cross Culture) และการมีส่วนร่วม (More Participate) 3) ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความทรงจำที่ประทับใจ (Hand on Eperience Memorable) (Ministry of Tourism and Sports, 2023)

การพัฒนารูปแบบ (Model development) เป็นกระบวนการใช้พัฒนารูปแบบใหม่หรือปรับปรุงรูปแบบ ที่มีอยู่เดิม โดยเริ่มต้นจากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์สภาพการณ์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจรวมถึงแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ความต้องการของผู้ใช้หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสภาพแวดล้อม เพื่อนำมาระบุ เป็นองค์ประกอบหลักสำคัญที่สุดของรูปแบบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ และ องค์ประกอบย่อยจะช่วยสนับสนุนองค์ประกอบหลักให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น แล้วจึงเข้าสู่ กระบวนการพัฒนาโดยคำนึงถึงองค์ประกอบที่ได้ระบุไว้ สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การทดลองและทดสอบ การปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น แล้วจึงนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้งานจริง (Thailand Productivity Institute, 2022) นอกจากนี้ ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory) หรือทฤษฎีแลกเปลี่ยนเชิงบูรณาการ (Integration Exchange Theory) เป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและมีอำนาจ ต่อความเชื่อและความรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณของบุคคลโดยการแลกเปลี่ยนทางสังคมในประเด็นด้านสังคม คือ การที่บุคคลได้รับความช่วยเหลือ ความเอื้อเฟื้อจะนำไปสู่ความรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณ รู้สึกนึกคิดในบุญคุณ ที่ได้รับ เกิดความไว้วางใจและตอบแทนองค์การในอนาคตโดยมีมีข้อต่อรอง (Blau, 1964)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

Figure 1. Conceptual Framework of the Research

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research methods) เป็นกระบวนการที่ชุมชนหรือคนในชุมชน ผู้วิจัยกับนักพัฒนาหรือคนนอก มีส่วนร่วมในการวิจัยเพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาร่วมกัน โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์แล้วมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัยเพื่อชุมชน (Ramasutha, 1997) ดังต่อไปนี้

ประชากรการวิจัย คือ ประชาชนและเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านกุดรัง ตำบลสาธิต อำเภอนครนายก จังหวัดนครนายก ณ เดือนกรกฎาคม 2564 รวมทั้งสิ้น 872 คน (Policy and planning analysis work of Subdistrict, 2023) บุคลากรสังกัดสำนักงานปศุสัตว์ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เครือข่ายการท่องเที่ยวภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากร และและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก จำนวน 1.67 ล้านคน (Ministry of Tourism and Sports, 2023) กำหนด

กลุ่มเป้าหมาย โดยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติและเป็นตัวแทน ประกอบด้วย กลุ่มนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว มีอายุมากกว่า 18 ปีขึ้นไป และมีประสบการณ์ท่องเที่ยวชุมชนในประเทศไทยอย่างน้อย 1 ครั้ง จำนวน 79 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวตามยุทธศาสตร์จังหวัดนครนายก อย่างน้อย 5 ปี โดยพิจารณาจากประวัติและผลงาน จำนวน 12 คน

เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวและแบบประเมินความพึงพอใจ เป็นชนิดปลายปิดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ กำหนดเกณฑ์ระดับ 1 คะแนน เท่ากับน้อยที่สุด 2 คะแนน เท่ากับน้อย 3 คะแนน เท่ากับปานกลาง 4 คะแนน เท่ากับมาก และ 5 คะแนน เท่ากับมากที่สุด (Likert, 1961) โดยทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการพิจารณาให้คะแนนความคิดเห็น +1 คะแนน เท่ากับมั่นใจว่ามีความสอดคล้อง 0 คะแนน เท่ากับไม่มั่นใจว่ามีความสอดคล้อง และ +1 คะแนน เท่ากับมั่นใจว่าไม่มีความสอดคล้อง (Sunthonsamai, 2009) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน นำผลคะแนนมาหาค่าดัชนี ความสอดคล้องกับจุดประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) มาแทนค่าในสูตรการคำนวณ $\sum R$ แทนผลรวมของคะแนนความสอดคล้องที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนประเมินในข้อนั้น N แทนจำนวนผู้เชี่ยวชาญ ที่ประเมินความสอดคล้องในข้อนั้น (Panya, 2015) พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.89 และ 0.82 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเริ่มจากคณะวิจัยจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว “การท่องเที่ยวแหล่งเรียนรู้ ฟาร์มควายนมอย่างสร้างสรรค์” ร่วมกับนักท่องเที่ยว เป็นเวลา 2 วัน ภายหลังจากจัดกิจกรรมคณะวิจัย ได้ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นนักท่องเที่ยวประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวและความพึงพอใจ จากนั้นนำผลที่ได้ไปใช้ประกอบจัดทำ (ร่าง) การพัฒนารูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยชุมชนมีส่วนร่วม และนำเสนอพิจารณาในการจัดการสนทนากลุ่มร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็น ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยชุมชนมีส่วนร่วมที่พัฒนาขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาคำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard deviation: S.D.) กำหนดเกณฑ์การแปลผลระดับศักยภาพและความพึงพอใจด้วยค่าเฉลี่ย ระหว่าง 1.00–1.80 อยู่ในระดับน้อยที่สุด 1.81–2.60 อยู่ในระดับน้อย 2.61–3.40 อยู่ในระดับปานกลาง 3.41–4.20 อยู่ในระดับมาก และ 4.21–5.00 อยู่ในระดับมากที่สุด (Best, 1983) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาและประเมินผลรูปแบบ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบจำแนกชนิดข้อมูล (Typological analysis) และสรุปแบบอุปนัย (Chantawanich, 2011) โดยสร้างตารางวิเคราะห์องค์ประกอบ 4 ช่อง วิเคราะห์สรุป ภาพรวมและรายองค์ประกอบพร้อมแสดงภาพประกอบ

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาศักยภาพของฟาร์มควายนมบ้านกุดรัง ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ในการเป็นแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วม แสดงดัง ตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ฟาร์มควายนมบ้านกุตรัง จังหวัดนครนายก

Table 1. The potential of Ban Kut Rang buffalo dairy farm Nakhonnayok Province

ด้าน (Aspect)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับศักยภาพ (Potential level)
1. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions)	4.21	0.75	ดีมาก (Excellent)
2. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)	3.71	0.96	ดี (Good)
3. สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities)	3.55	0.98	ดี (Good)
4. ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodation)	3.88	0.97	ดี (Good)
5 กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)	4.06	0.91	ดี (Good)
6.รายการท่องเที่ยวที่พร้อมให้บริการ (Available package)	3.51	0.95	ดี (Good)
โดยรวม (Overall)	3.82	0.92	ดี (Good)

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาพรวมศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของฟาร์มควายนมบ้านกุตรัง จังหวัดนครนายก อยู่ในระดับดี ($\bar{X}=3.82$) โดยด้านที่มีศักยภาพสูงสุด คือ สิ่งดึงดูดใจเพื่อการท่องเที่ยว (Attraction) อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}=4.21$) รองลงมาอยู่ในระดับดี คือ กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) ($\bar{X}=4.06$) การบริการเสริมทางการท่องเที่ยว (Ancillary Services) ($\bar{X}=3.88$) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibilities) ($\bar{X}=3.71$) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) ($\bar{X}=3.55$) และรายการท่องเที่ยวที่พร้อมให้บริการ (Available packages) ($\bar{X}=3.51$) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ฟาร์มควายนมบ้านกุตรัง จังหวัดนครนายก

Table 2. The satisfaction of the creative tourism learning resource, Buffalo dairy farm in Ban Kut Rang, Nakhonnayok Province

ประเด็น (Issue)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ (Satisfaction level)
1. จุดมุ่งหมายของการท่องเที่ยวที่ชัดเจนมากขึ้น (Clearer tourism objectives)	4.15	0.88	มาก (High)
2. ความต้องการพัฒนาทักษะด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับตนเอง (Desire to develop creative tourism skills)	4.23	0.89	มากที่สุด (Highest)
3. ความเคารพต่อภูมิปัญญาของคนในชุมชนท้องถิ่น (Respect for local community knowledge)	4.38	0.82	มากที่สุด (Highest)
4. ชอบกิจกรรมและอยากเรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ (Enjoy activities and seek new experiences)	4.27	0.85	มากที่สุด (Highest)
5. ต้องการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม (Desire to participate in activities)	4.24	0.85	มากที่สุด (Highest)
6. กิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดโดยชุมชนสามารถตอบสนองความต้องการ (Community-led activities meeting needs)	4.20	0.88	มาก (High)
7. ชุมชนมีนวัตกรรมที่มีความโดดเด่น (Innovation community)	4.13	0.94	มาก (High)
8. ชุมชนมีวิถีชีวิตดั้งเดิมและมีเอกลักษณ์ (Traditional lifestyle and identity)	4.19	0.91	มาก (High)
9. คนในชุมชนพร้อมให้การต้อนรับนักท่องเที่ยว (Community readiness to welcome tourists)	4.37	0.89	มากที่สุด (Highest)
10. คนในชุมชนเต็มใจถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านกิจกรรม (Willingness of community to share knowledge)	4.34	0.93	มากที่สุด (Highest)
11. ชุมชนมีวัฒนธรรมสุขภาพที่อยู่ในการค้าณวิถีชีวิตประจำวัน (Everyday cultural health practices)	4.29	0.94	มากที่สุด (Highest)
12. ชุมชนสืบสานงานเทศกาลประเพณีที่มีเอกลักษณ์และมีความหลากหลาย (Preservation of unique festivals)	4.37	0.94	มากที่สุด (Highest)

ตารางที่ 2 (ต่อ)

Table 2. (Conts.)

ประเด็น (Issue)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ (Satisfaction level)
13. ชุมชนมีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ถ่ายทอดวัฒนธรรมสุขภาพให้แก่นักท่องเที่ยว (Creative use of culture to educate tourists)	4.33	0.87	มากที่สุด (Highest)
14. เรื่องราวและความหลากหลายทางวัฒนธรรมสุขภาพ (Stories and cultural diversity in health)	4.38	0.90	มากที่สุด (Highest)
15. คนในชุมชนใช้ความสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญา (Community's ability to transmit knowledge)	4.31	0.87	มากที่สุด (Highest)
16. ชุมชนมีประวัติความเป็นมาแสดงถึงรากเหง้าของบรรพบุรุษที่ตั้งถิ่นฐาน (Community history reflecting roots)	4.34	0.92	มากที่สุด (Highest)
17. กิจกรรมต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยความคิดสร้างสรรค์ในด้านสุขภาพ (Activities adding value through health creativity)	4.34	0.86	มากที่สุด (Highest)
18. การอนุรักษ์และฟื้นฟูด้านสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (Conservation and health restoration through community involvement)	4.32	0.92	มากที่สุด (Highest)
19. การรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้สะอาดเรียบร้อย (Environmental cleanliness of tourist sites)	4.13	0.97	มาก (Hight)
20. ชุมชนมีการปรับตัวและส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ วัฒนธรรมของท้องถิ่น (Community adaption and promotion of environmental conservation)	4.27	0.90	มากที่สุด (Highest)
โดยรวม (Overall)	4.28	0.90	มากที่สุด (Highest)

จากตารางที่ 3 พบว่า ภาพรวมความพึงพอใจแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ฟาร์มควายนมบ้านกุดรัง จังหวัดนครนายก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.28) โดยมีประเด็นอยู่ในระดับมากที่สุดอันดับแรก 2 ประเด็น คือ ความเคารพต่อภูมิปัญญาของคนในชุมชนท้องถิ่น เรื่องราวและความหลากหลายทางวัฒนธรรมสุขภาพ ($\bar{X}$ =4.38) มากที่สุด สำหรับประเด็นที่อยู่ในระดับมากเป็นอันดับสุดท้าย 2 ประเด็น คือ ชุมชนมีนวัตกรรมที่มีความโดดเด่น และการรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้สะอาดเรียบร้อย ($\bar{X}$ =4.13)

ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วม ฟาร์มควายนมบ้านกุดรัง ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 องค์ประกอบการพัฒนารูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วม

Table 4. Components for Developing community-participatory creative tourism learning management model

องค์ประกอบ (Component)	ข้อค้นพบจากงานวิจัย (Research findings)	ขั้นตอนในงานวิจัย (Procedures)	แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย ที่รองรับข้อค้นพบ (Concept, theory, and literature supporting research findings)
1. เครือข่าย (Network)	ผู้ที่เกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders and their involvement, benefits, and drawbacks)	– กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Crative tourism activities) – การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge exchange)	– ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social exchange theory) – แนวคิดแหล่งเรียนรู้ (Concept resources)

ตารางที่ 4 (ต่อ)

Table 4. (Conts.)

องค์ประกอบ (Component)	ข้อค้นพบจากงานวิจัย (Research findings)	ขั้นตอนในงานวิจัย (Procedures)	แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย ที่รองรับข้อค้นพบ (Concept, theory, and literature supporting research findings)
2. สุนทรียสาธก (Appreciate inquiry)	ศักยภาพและความพึงพอใจ (Potential and astisfaction)	ค้นหา, ความฝัน, ออกแบบ และ ประเมินผล (Search, dreams, design, and evaluation)	แนวคิดสุนทรียสาธก 4 ประการ (4 principles of appreciate inquiry)
3. ทรัพยากรบริหารจัดการ (Resource management)	สภาพแวดล้อมการท่องเที่ยวใน ชุมชน (Community tourism environment)	- การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis)	หลักการวิเคราะห์ SWOT Analysis (Principles of SWOT analysis)
4. ฐานการเรียนรู้ (Learning base)	- ฐานกิจกรรม (Activities base) - องค์ความรู้การท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism knowledge base)	- การฝัน (Dream) และการ ประเมินผล (Destiny) (Dream and destiny evaluation) - กิจกรรมฐานการเรียนรู้การท่องเที่ยว (Tourism learning activities)	- แนวคิดสุนทรียสาธก (Appreciate inquiry concept) - แนวคิดแหล่งเรียนรู้ (Learning resource concept)
5. ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว (Tourism resources)	ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism resources)	- การค้นหา (Discover) - การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Tourism resource management)	- แนวคิดสุนทรียสาธก (Appreciate inquiry concept) - 5H's of Tourism
6. วิถีชีวิต (Lifestyle)	ชุมชนวิถีเกษตรกรรม (Agricultural community lifestyle)	การค้นหา (Discover)	แนวคิดสุนทรียสาธก (Appreciate inquiry concept)
7. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Tourism attractions)	สิ่งดึงดูดใจ, การเข้าถึง, สิ่งอำนวยความสะดวก, รายการท่องเที่ยว, กิจกรรมท่องเที่ยว, บริการเสริม การท่องเที่ยว และที่พัก (Accessibility, amenities, tours, activities, tourism services, and accommodations)	- การค้นหา (Discover) - การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	- แนวคิดสุนทรียสาธก (Appreciate inquiry concept) - รูปแบบการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism model)
8. นวัตกรรม (Innovation)	- พัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิต การเกษตรและวัตถุดิบในชุมชน (Agricultural product development and local raw materials) - ออกแบบสื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์แบบออฟไลน์ และออนไลน์ (Offline and online advertising media design)	การออกแบบ (Design) (Creative tourism Design)	- แนวคิดสุนทรียสาธก (Appreciate Inquiry concept) - หลักการพัฒนาารูปแบบ (Development principles)

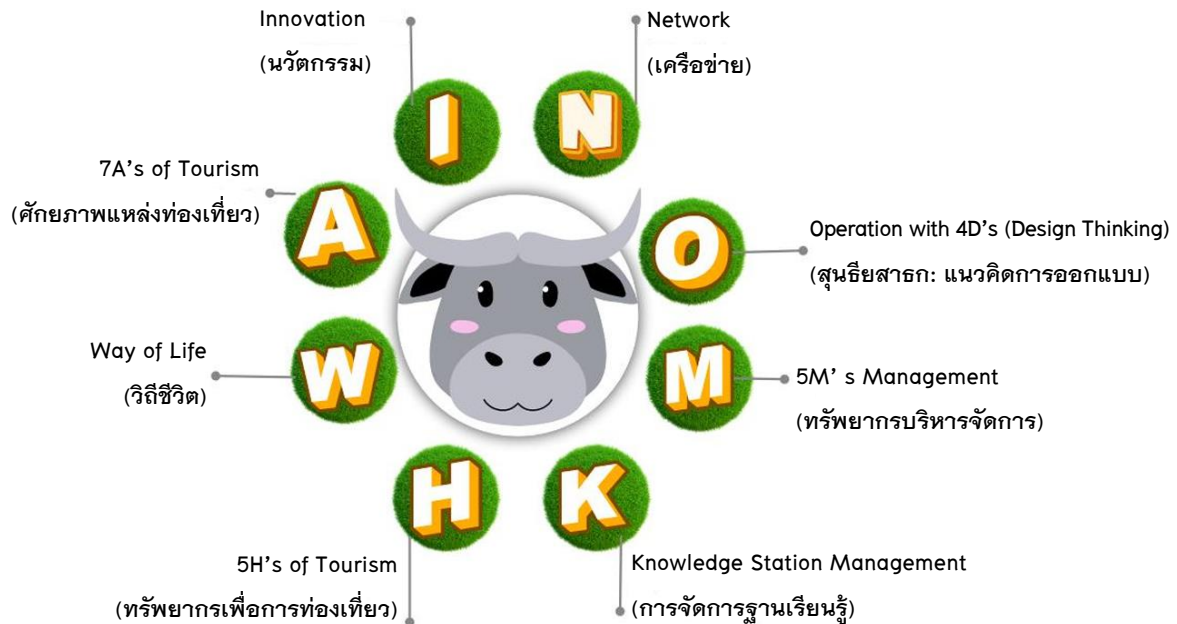
จากตารางที่ 4 พบว่า มีจำนวน 8 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) เครือข่าย 2) สุนทรียสาธก 3) ทรัพยากรบริหารจัดการ 4) ฐานการเรียนรู้ 5) ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว 6) วิถีชีวิต 7) ศักยภาพ

แหล่งท่องเที่ยว และ 8) นวัตกรรม มีข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยเป็นไปตามขั้นตอนการวิจัยที่รองรับด้วยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สำหรับการจัดทำร่างรูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยชุมชนมีส่วนร่วม ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก

การประเมินรูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วม ฟาร์มควายนมบ้านกุตรัง ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก พบว่า มีข้อเสนอแนะ ในการปรับปรุงแต่ละองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. เครือข่าย โดยการเพิ่มความ “มีการพัฒนาระบบกลไกการทำงานและแบ่งหน้าที่การทำงาน ในลักษณะการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์” ทำงานอย่างมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ มีค่าตอบแทน แบ่งผลประโยชน์ บนพื้นฐานของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community based management: CBT)
2. สุนทรียสาธก โดยการเพิ่มเติมรายละเอียดเกี่ยวกับการค้นพบ ความฝัน การออกแบบ และการปฏิบัติ เริ่มต้นจากการค้นหาสิ่งที่ดีที่สุดในองค์กร จากนั้นฝันถึงความเป็นไปได้ แล้วออกแบบกลยุทธ์ เพื่อให้ฝันนั้นเป็นจริง และสุดท้ายมุ่งสู่โชคชะตาหรือสภาวะในอนาคตที่ต้องการ
3. ทรัพยากรบริหารจัดการ โดยการเพิ่มข้อมูลด้านการจัดการ การวางแผนระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว และระบุการเชื่อมโยงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง
4. ฐานการเรียนรู้ โดยการปรับเป็น “Knowledge Station Management” การจัดการฐานเรียนรู้ และเพิ่มรายละเอียดขั้นตอนการเรียนรู้ ตัวชี้วัดการเรียนรู้ในฐานการเรียนรู้เป็นลักษณะฐานกิจกรรม
5. ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว โดยการเพิ่มองค์ประกอบย่อยเกี่ยวกับสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (Health and Wellness) และเทคโนโลยีขั้นสูง (High Technology)
6. วิถีชีวิต โดยการปรับปรุงเป็น “วิถีชีวิต” ที่มีรายละเอียดองค์ประกอบย่อย คือ ค่านิยม อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี จารีต ความเชื่อ ศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม และมีปฏิทินเวลา เนื้อหาหรือเรื่องราว
7. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยการเพิ่มคำอธิบายของ 7A's of Tourism
8. นวัตกรรม โดยการเพิ่มรายละเอียดเกี่ยวกับนวัตกรรม มีระดับการพัฒนาผู้ประกอบการสินค้า เป็น Technopreneur, Techno management นวัตกรรมการผลิต และนวัตกรรมสุขภาพ

รูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วมฟาร์มควายนม บ้านกุตรัง ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ที่เรียกว่า “รูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ฟาร์มควายนมบ้านกุตรังโดยชุมชนมีส่วนร่วม “NOMKHWAI”” แสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ฟาร์มควายนมบ้านกุดรังโดยชุมชนมีส่วนร่วม “NOMKHWAI”

Figure 2. “NOMKHWAI” Development of a Creative Tourism Learning Resources Management Model

จากภาพที่ 2 แสดงรูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ฟาร์มควายนมบ้านกุดรังโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งผ่านการปรับปรุงตามคำแนะนำของกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 องค์ประกอบ ดังนี้

N: Network (เครือข่าย) โดยผ่านระบบกลไกการทำงานและแบ่งหน้าที่ทำงานในลักษณะการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ และการแบ่งผลประโยชน์บนพื้นฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

O: Operation with 4D's Management (สุนทรียสาธก: แนวคิดการออกแบบ) โดยกิจกรรมที่นำแนวคิดการออกแบบ (Design Thinking) เพื่อพัฒนากิจกรรมปฏิบัติการผ่านแนวคิดสุนทรียสาธก (Operation with 4D) ประกอบด้วย ค้นหา (Discovery) วิสัยทัศน์ (Dream) ออกแบบ (Design) และประเมินผล (Destiny) ผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เน้นการมีส่วนร่วมเรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

M: 5M's Management (ทรัพยากรบริหารจัดการ) โดยการจัดการบริหารทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงาน ประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Materials) การจัดการ (Management) เครื่องจักร (Machine) บนพื้นฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

K: Knowledge Station Management (การจัดการฐานเรียนรู้) โดยผ่านฐานกิจกรรมสร้างสรรค์การเรียนรู้ ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันซึ่งมีตัวชี้วัดคือ นักท่องเที่ยวที่ได้รับการเรียนรู้จากฐานกิจกรรมที่อยู่บนพื้นฐานของทรัพยากรของชุมชน

H: 5H's of Tourism (ทรัพยากรการท่องเที่ยว) โดยการจัดกิจกรรมเพื่อสุขภาพสำหรับการใช้ชีวิตการท่องเที่ยวบนพื้นฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Habitat's Health and Wellness) และปรับปรุงประสบการณ์การท่องเที่ยวผ่านการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality: VR) และเหมือนผสม (Augmented Reality: AR) สำหรับการเข้าชมและสำรวจประวัติศาสตร์ชุมชน (History) ศิลปหัตถกรรม (Handicraft) และมรดกวัฒนธรรมของชุมชน

W: Way of Life (วิถีชีวิต) โดยการสร้าง “ลึลชีวิตตามวิถีชีวิตชุมชน” เป็นวิธีการนำเอาวิถีชีวิตดั้งเดิมมาใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน รักษาวัฒนธรรม ประเพณี อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน สะท้อนถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของผู้นในชุมชน จนกลายเป็นแบบแผนกฎเกณฑ์ที่สามารถร่วมกันปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และเกิดเป็นอัตลักษณ์วิถีชุมชน

A: 7A's of Tourism (ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว) โดยการพัฒนาสิ่งดึงดูดใจเพื่อการท่องเที่ยว (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibilities) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) รายการท่องเที่ยวที่พร้อมให้บริการ (Available packages) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) การบริการเสริมทางการท่องเที่ยว (Ancillary Services) และที่พักแรม (Accommodation)

I: Innovation (นวัตกรรม) โดยการยกระดับนวัตกรรมจากผลผลิตทางการเกษตรในชุมชนให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถจำหน่าย เพิ่มมูลค่าทางการตลาด การออกแบบสื่อดิจิทัล โดยคำนึงถึงการสร้างประสบการณ์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งเรียนรู้บนพื้นฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

อภิปรายผล

ฟาร์มควายนมบ้านกุตรัง ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก มีศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวดีมาก ทำให้นักท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์เรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากฟาร์มมีความพึงพอใจมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของ CREATOUR เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมุ่งเน้นกิจกรรมสร้างสรรค์เชิงรุกที่ส่งเสริมการแสดงออกส่วนบุคคลและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้มาเยือนและผู้อยู่อาศัยในท้องถิ่น ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากทรัพยากรภายในท้องถิ่นด้านสถานที่และผู้คน ได้รับการออกแบบและดำเนินการโดยผู้อยู่อาศัยในท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของชุมชน แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นอย่างลึกซึ้งว่าองค์ประกอบที่โดดเด่นและประโยชน์ของชุมชน ปกป้องวัฒนธรรมและมรดกท้องถิ่น (Duxbury et al., 2020) เช่นเดียวกับชุมชนโลกที่ตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ด้านการท่องเที่ยวจึงเริ่มใช้ความรู้ในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเติบโตของการท่องเที่ยวภายในชุมชนผ่านแนวทางสร้างสรรค์สำหรับธุรกิจ (Talukder et al., 2024) ดังเช่นผู้ที่ชื่นชอบศิลปะและวัฒนธรรมจะพบว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตอบสนองความสนใจและความต้องการ ลูกค้านักท่องเที่ยวต้องการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์จินตนาการด้วยตนเอง ลูกค้านักท่องเที่ยวต้องการไปในที่ที่ความคิดสร้างสรรค์อยู่และลงมือทำและแบ่งปัน (Kumar et al., 2024)

การพัฒนาารูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วม ฟาร์มควายนมบ้านกุดรัง มีองค์ประกอบสำคัญที่ประกอบไปด้วยเครือข่าย สุนทรียสาธก ทรัพยากร บริหารจัดการ การจัดการฐานเรียนรู้ ทรัพยากรการท่องเที่ยว วิธีชีวิต ดัชนีภาพแหล่งท่องเที่ยว และนวัตกรรม อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเพิ่มความเข้าใจที่เชื่อมโยงความต้องการและการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ทำให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพสำหรับผู้บริโภคและผู้ประกอบการสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ การเข้าร่วมหรือสนับสนุนกิจกรรมท่องเที่ยวได้อย่างมั่นใจ มีความเหมาะสมกับการให้บริการทางการตลาดชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว เจ้าของธุรกิจ ตัวแทนภาครัฐบาลท้องถิ่น และ กลุ่มพันธมิตรจะช่วยให้ผู้คนได้รับความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและ การประยุกต์ใช้ความรู้ท้องถิ่นในการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ (Talukder et al., 2024)

รูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ฟาร์มควายนมบ้านกุดรังโดยชุมชนมีส่วนร่วมที่เรียกว่า “NOMKHAI” เป็นรูปแบบที่ดำเนินการภายใต้องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ออกแบบกิจกรรมด้วยการบริหารทรัพยากร ฐานเรียนรู้ ทรัพยากรการท่องเที่ยว และนวัตกรรม เพื่อส่งผลกระทบเชิงบวกต่อศักยภาพของชุมชนที่ให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ด้านวิถีชีวิตตามวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งแหล่งเรียนรู้บนพื้นฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนความสนใจไปที่ระดับรากหญ้า กระบวนการจากภายนอก แนวทางจากล่างขึ้นบน รูปแบบการพัฒนาที่ฝังอยู่ในท้องถิ่นและตามบริบท เพื่อกระตุ้นการพัฒนาท้องถิ่นที่สร้างสรรค์และยั่งยืน (Duxbury et al., 2020) อย่างไรก็ตาม วิธีการดึงดูด ผู้คนมีความเชื่อมโยงกับการปรับปรุงท้องถิ่นแบบต่อเนื่อง ล้วนนำไปสู่การสูญเสียลักษณะเฉพาะตัวของสถานที่ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการภายในระดับรากหญ้าที่ยังคงผู้คนและคงความเป็นเอกลักษณ์ สร้างแรงบันดาลใจที่มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ถึงแม้ว่ากิจกรรมการวางแผนบนลงล่างอาจช่วยกำหนด ทิศทางกระบวนการออกแบบที่ถูกต้องก็ตาม (Kumar et al., 2024)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่อยู่ในอันดับสุดท้าย 2 ประเด็น คือ ชุมชน มีนวัตกรรมที่มีความโดดเด่นและการรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้สะอาดเรียบร้อย ดังนั้น เพื่อให้เกิดความพึงพอใจมากขึ้น จึงควรมีการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวจากการใช้ประโยชน์ นวัตกรรมที่ชุมชนคิดค้นขึ้นในกิจกรรมการท่องเที่ยวและสามารถนำสินค้าที่ระลึกกลับไปเป็นของฝาก สำหรับครอบครัวหรือกลุ่มบุคคลได้จริง ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสาร การตลาด และประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ และแหล่งท่องเที่ยวได้อีกช่องทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้ ควรมีการตรวจสอบและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน มีความสะอาด และปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสร้างช่องทางการรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวสำหรับการนำไปใช้ปรับปรุง และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

ควรมีการสร้างกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อหาแนวทางการจัดการการกระจายรายได้และผลประโยชน์ให้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นการพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็งสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคม บนพื้นฐานกฎเกณฑ์ ระเบียบ ความโปร่งใส เสมอภาค เป็นการบริการจัดการบนพื้นฐานการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ภายใต้ชื่อการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาความเข้มแข็งสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคมบนฐานการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ”

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ประจำปีงบประมาณ 2565

เอกสารอ้างอิง

- Bakas, F. E., Duxbury, N., Silva, S., & Castro, T. V. D. (2020). *Connecting to place through creative tourism. Creative tourism dynamics: Connecting travellers, communities, cultures, and places.* <https://hdl.handle.net/10316/89503>
- Best, J. W. (1983). *Research in Education* (4th ed.). Prentice–Hall.
- Bhuiyan, M. A. H. B., & Darda, M. A. (2021). Tourism for sustainable development goals (SDGs) achievement in Bangladesh. *Bangladesh Journal of Public Administration*, 29(2), 53–63. <https://doi.org/10.36609/bjpa.v29i2.224>
- Blau, P. M. (1964). *Exchange and Power in Social Life*. Wiley.
- Castro, T. V. D., Duxbury, N., Silva, S., Bakas, F., Carvalho, C., Sancho Querol, L., ..., & Matos, O. (2020). *Creative Tourism: Guide for Practitioners. How do you regenerate communities and places by combining culture, tourism and creativity?*. Centre for Social Studies of the University of Coimbra.
- Cave, J., & Dredge, D. (2021). *Regenerative tourism needs diverse economic practices. In Global Tourism and COVID–19* (pp. 49–59). Routledge.
- Chantawanich, S. (2011). *Data analysis in qualitative research* (10th ed.). Chulalongkorn University Press.
- Cooperrider, D., & Whitney, D. (2007). A Positive Revolution in Change: Appreciative Inquiry. In Holman, P., Devane, T., & Cady, S. (Eds.), *The change handbook: The definitive resource on today's best methods for engaging whole systems* (pp. 73–88). Berrett–Koehler.
- Distaporn, C., Kerdnoonwong, S., Boriboon, K., Kongcharoen, M., & Areekul, C. (2020). *Teaching materials, Course 431, Development of learning resources and learning networks*. Faculty of Education Srinakharinwirot University.

- Duxbury, N., Bakas, F. E., Vinagre de Castro, T., & Silva, S. (2020). Creative tourism development models towards sustainable and regenerative tourism. *Sustainability*, 13(1), 2.
- European Union. (2020). *Interreg Central Europe. Forget Heritage. Linee Guida per il Coinvolgimento dei Cittadini nei Percorsi di Valorizzazione dei beni Appartenenti al Patrimonio Storico Culturale*. European Union.
- Henche, B. G., Salvaj, E., & Cuesta-Valiño, P. (2020). A sustainable management model for cultural creative tourism ecosystems. *Sustainability*, 12(22), 9554. <https://doi.org/10.3390/su12229554>
- Holowack, D. (2020). Keynote address: Vital steps to building a local-first tourism economy. *Skift.com*, 23. SkiftX. <https://skift.com/2020/11/23/crowdriff-keynote-vital-steps-building-local-first-tourism-economy/>
- KUDRUNG@nakornnayok. (n.d.). *Community enterprise of the Thai Salika Conservation Group Creative tourism learning center, Ban Kud Rang dairy buffalo farm*. (Public relations brochure).
- Kumar, P., Gupta, S. K., Korstanje, M. E., & Rout, P. C. (Eds.). (2024). *Achieving Sustainable Transformation in Tourism and Hospitality Sectors*. IGI Global.
- Likert, R. (1961). *New Pattern of Management*. McGraw-Hill.
- Ministry of Tourism and Sports. (2023). *Handbook for managing creative tourist attractions*. https://www.dot.go.th/storage/3_01_2562/JilBmnsOzmzCAgf0M9h83hZ1RoJkUmlPFJA8ITMG.pdf
- Mohamed, K. M., & bin Matar Al, M. B. Q. (2024). Saudi Identity In 2030 Vision From The Perspective Of Arts And Crafts Of Saudi Society. *Journal of Namibian Studies: History Politics Culture*, 40, 46–64. <https://doi.org/10.59670/081dp058>
- Panya, P. (2015). *Group-based measurement and testing*. Taksila Printing.
- Phranakhon Rajabhat University. (2024, June 18). Project to enhance sustainable community resource management Raising the level of community development to a tourism enterprise group by the Sarika community, Salika Subdistrict, Mueang Nakhon Nayok District. Nakhon Nayok Province. *PNRU NEWS*, 717(11).
- Policy and planning analysis work of Subdistrict. (2023). *Local Development Plan (2023–2027)*. Office of the Permanent Secretary of the Subdistrict Administrative Organization, Sa Ri Ka, Mueang Nakhon Nayok District, Nakhon Nayok Province. <https://www.sarika.go.th/public/list/data/detail/id/1283/menu/1196/page/1/catid/2>
- Ramasutha, P. (1997). *Participatory action research*. ASEAN Institute for Public Health Development Mahidol University.

- Richards, G. (2020). Designing creative places: The role of creative tourism. *Annals of tourism research*, 85, 102922. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102922>
- Romagosa, F. (2020). The COVID-19 crisis: Opportunities for sustainable and proximity tourism. *Tourism Geographies*, 22(3), 690–694. <https://doi.org/10.1080/14616688.2020.1763447>
- Royal Institute. (2013). *Royal Institute Dictionary, 2011* (2nd ed.). Aksorn Charoen Tas.
- Sunthonsamai, W. (2009). *Marketing research and marketing information systems*. Technology Promotion Association (Thai-Japan).
- Talukder, M. B., Kumar, S., Kaiser, F., & Mia, M. N. (2024). Pilgrimage Creative Tourism: A Gateway to Sustainable Development Goals in Bangladesh. In *Global Trends in Governance and Policy Paradigms* (pp. 285–300). IGI Global.
- Teachers Council Secretariat. (2007). *Encyclopedia of the teaching profession Honoring His Majesty the King On the occasion of celebrating the 60th anniversary of His Majesty's accession to the throne*. Office of the Secretary-General of the Teachers Council.
- Thailand Productivity Institute. (2022). *Manual for developing service models*. (n.p.).
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (1972). *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO).